

ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ДОКАЗА

ВЕШТАЧЕЊЕ

► Pravni osnov

- Zakon o parničnom postupku Crne Gore (“Sl.list RCG” br.22/04, 28/05, 76/06 i “Sl.listu CG” br.73/10, 47/15 i 48/15),
 - 2. Zakonik o krivičnom postupku (“Sl. list Crne Gore”, br. 057/09 od 18.08.2009, 049/10 od 13.08.2010, 047/14 od 07.11.2014, 002/15 od 16.01.2015, 035/15 od 07.07.2015, 058/15 od 09.10.2015) i
 - 3. Zakon o sudskim vještacima (“Sl. list Crne Gore”, br. 054/16 od 15.08.2016) – regulisani uslovi za vršenje vještačenja, postupak postavljenja i razrješenja vještaka i njihova prava i dužnosti
- **Vještačenjem** se smatraju stručne aktivnosti čijim se vršenjem, uz korišćenje naučnih, tehničkih i drugih dostignuća, sudu, državnom tužilaštvu, odnosno drugom organu koji vodi postupak, pružaju potrebna stručna znanja koja se koriste prilikom utvrđivanja, ocjene ili razjašnjenja pravno relevantnih činjenica.
- **Veštačenje u krivičnom postupku** - posebno dokazno sredstvo koje se sastoji u utvrđivanju činjenica važnih za krivični postupak i davanju mišljenja o zapaženim činjenicama (odnosno ili jedno ili drugo) na osnovu stručnog znanja ili veštine lica koja su **nezainteresovana** u postupku y slučajevima kada opšte znanje organa postupka i njegova stručna pravna sprema za tako nešto nisu dovoljni.
- Veštačenje obuhvata dve operacije:
- otkrivanje činjenica važnih za krivični postupak (*nalaz veštaka*) i
 - davanje stručnog mišljenja o otkrivenim činjenicama (*mišljenje veštaka*).

- ▶ **Veštak** - procesno nezainteresovano lice (stručnjak s vanpravnog područja), kojem je organ krivičnog postupka naredio da na osnovu svoje stručne spreme ili veštine stečene vršenjem poziva utvrdi i oceni (ili samo jedno ili drugo) činjenice važne za krivični postupak i o tome da svoj nalaz i mišljenje (ili samo jedno ili drugo)
- ▶ Razlika između iskaza svedoka i veštaka –
 - ▶ svedok daje izjavu o događajima za koje nije potrebna posebna stručna sprema, a veštak na osnovu stručnog znanja
 - ▶ iskaz svedoka, po svojoj sadržini, prosta je reprodukcija zapaženih činjenica i ne obuhvata davanje mišljenja, dok se od veštaka traži i stručni sud o činjenicama
- ▶ Vještačenje se određuje kad za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice treba pribaviti nalaz i mišljenje od lica koje raspolaže potrebnim stručnim znanjem (čl. 136. ZKP)
- ▶ Rangiranje vještačenja po kategorijama:
 - ▶ situaciona vještačenja - vrše se neposredno po završetku uviđaja ili tokom samog uviđaja
 - ▶ kabinetska vještačenja - obrađuju svi materijalni tragovi i relevantna dokumentacija od strane veštaka različitih struka i specijalnosti.
 - ▶ kompleksno vještačenje – u slučajevima kada se sakupe sva parcijalna vještačenja koja se razlikuju međusobno i kada je potrebno provjeriti i uskladiti u jedan izveštaj, sve prethodne verzije nalaza i mišljenja vještaka pojedinaca

- Ko može obaviti veštačenje ?
 - **Fizička lica** - ako je upisano u Registar veštaka (vodi ga Ministarstvo pravde)
 - Uslovi za upis u Registar
 - opšti uslove za rad u državnim organima
 - posebni uslovi:
 - visoko obrazovanje, VIII-nivo kvalifikacije obrazovanja
 - najmanje pet godina radnog iskustva u struci;
 - posedovanje stručnog znanja i praktičnih iskustava za određenu oblast veštačenja
 - **Pravna lica** – ako je upisan u Centralni registar privrednih subjekata za vještačenje za odgovarajuću oblast i ako ima zaposlenog vještaka postavljenog u skladu sa zakonom
 - **Državni organi** u okviru kojih se može obaviti veštačenje
 - **Naučne i stručne ustanove** - određuju jednog ili više stručnjaka odgovarajuće specijalnosti koji će obavljati veštačenje ili obrazuju komisije sastavljene od naučnih ili stručnih radnika koji su kod njih zaposleni
- **Određivanje veštečenja**
 - Veštačenje određuje organ koji vodi postupak **pisanom naredbom** koja mora da sadrži:
 - zadatak i obim vještačenja
 - rok za podnošenje pisanog nalaza i mišljenja
 - lice koje će izvršiti vještačenje
 - Naredba se dostavlja i strankama
 - Organ koji vodi postupak određuje jednog vještaka, a ako je vještačenje **složeno** dva ili više vještaka
 - **Broj veštaka zavisi od:** obima veštačenja, potrebe da se predmet veštačenja pregleda sa stanovišta različitih struka i potrebe za većom pouzdanošću rezultata veštačenja

- ▶ Ako za određenu vrstu veštačenja postoji stručna ustanova ili se veštačenje može obaviti u okviru državnog organa, takva veštačenja, naročito ako su složenija, po pravilu, će se poveriti takvoj ustanovi ili organu, koji će potom odrediti jednog ili više stručnjaka za davanje nalaza i mišljenja
- ▶ **Lica koja ne mogu biti određena za vještaka (čl. 139. ZKP)**
 - ▶ lice koje ne može biti saslušano kao svjedok u skladu sa čl. 108. ZKP
 - ▶ lice koje je oslobođeno od dužnosti svjedočenja u smislu čl. 109. ZKP
 - ▶ lice prema kome je krivično djelo učinjeno
 - ▶ a ako je određeno bilo koje od ovih lica na njegovom nalazu i mišljenju ne može se zasnivati sudska odluka
 - ▶ lice koje je zaposleno kod oštećenog ili okrivljenog ili su oštećeni ili okrivljeni zaposleni kod vještaka ili je vještak zajedno sa njima ili nekim od njih zaposlen kod drugog poslodavca
 - ▶ lice koje je saslušano kao svjedok
- ▶ **Predmet veštačenja**
 - ▶ samo važna činjenica, za čije utvrđivanje ili ocenu je nužna primena posebnog stručnog znanja ili veštine
 - ▶ mesto, stvari i živa bića
 - ▶ veštačenje se ne može odrediti radi utvrđivanja ili ocene pravnih pitanja o kojima se odlučuje u postupku

➤ **Klasifikacija veštačenja**

➤ *Prema predmetu veštačenja (vrsti činjenica koje se utvrđuju ili ocenjuju):*

- pregled i obdukcija leša, veštačenje telesnih povreda, veštačenje duševnog zdravlja okrivljenog, telesni pregled okrivljenog i drugih lica i veštačenje poslovnih knjiga

➤ *Prema vrsti stručnog znanja koje se primenjuje prilikom veštačenja*

- sudsko-medicinsko, sudsko-psihijatrijsko, knjigovodstveno, kriminalističko-tehničko i tehničko veštačenje

➤ *Prema broju stručnih lica koja vrše veštačenje*

- individualno - povereno jednom veštaku
- kolektivno - veštačenje povereno dvojici ili većem broju veštaka

➤ *U zavisnosti od vrste stručnog znanja određenih veštaka, kolektivno (timsko) veštačenje može biti*

- pravo (kad u veštačenju učestvuju stručna lica – veštaci, koji poseduju stručno znanje iste vrste)
- kompleksno (kada u veštačenju učestvuju veštaci sa različitim stručnim znanjima)

➤ *Prema redosledu*

- prvo, dopunsko i ponovno veštačenje

➤ *Prema fazi krivičnog postupka u kojoj se vrši veštačenje*

- istražno
- raspravno

➤ *Prema organu koji imenuje veštaka (da li je to samo organ krivičnog postupka ili pored njega i krivičnoprocesna stranka)*

- nekontradiktorno
- kontradiktorno

► Dužnosti veštaka

- Dužnost odazivanja pozivu – čak i ako postoje razlozi za izuzeće ili oslobođenje dužnosti veštačenja
- Dužnost davanja pisanog nalaza i mišljenja
- Dužnost poštovanja roka za davanje nalaza i mišljenja – rok se može produžiti na zahtev veštaka
- Dužnost brižljivog razmatranja predmeta veštačenja
- Dužnost tačnog navođenja svega zapaženog i iznošenja mišljenja nepristrasno i u skladu sa pravilima nauke i veštine
- Dužnost polaganja zakletve na zahtev organa postupka

► Procesne sankcije za nepoštovanje dužnosti

- Ako vještak koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda, ili ako odbije da vještači, ili vrijeđa organ koji vodi postupak ili druge učesnike postupka, ili ako ne da nalaz i mišljenje u roku iz naredbe, može da se kazni novčano do 1.000 €, a stručna ustanova ili drugo pravno lice do 5.000 €
- U slučaju neopravdanog izostanka vještak može i **prinudno da se dovede**.

► Prava veštaka

- **Pravo upoznavanja sa predmetom, odnosno materijalom koji je predmet veštačenja**
 - organ postupka dužan je da pokaže veštaku predmet veštačenja
 - ako je za svrhe veštačenja potrebno da se analizira neka materija, veštaku će se, ako je to moguće, staviti na raspolaganje samo deo te materije, a ostatak će se u potrebnoj količini obezbediti za slučaj naknadnih analiza
 - ako je veštačenje povereno stručnoj ustanovi, odnosno državnom organu, staviće im se na raspolaganje materijal koji je potreban za veštačenje

► Pravo aktivnog učestvovanja u postupku

- pravo da od organa postupka i stranaka traži i dobije dopunska razjašnjenja
- da razgleda predmete i razmatra spise
- da predlaže da se prikupe dokazi ili pribave predmeti i podaci koji su od važnosti za davanje nalaza i mišljenja
- da prilikom uviđaja, rekonstrukcije ili preduzimanja druge dokazne radnje predloži da se razjasne pojedine okolnosti ili da se licu koje daje izjavu postave određena pitanja

► Pravo na naknadu troškova i nagradu za rad

► Postupak veštačenja - dva aspekta

- sam postupak veštačenja koji uređuje ZKP
- primena pravila određene nauke ili veštine po kojima se veštačenje obavlja

► Veštak pregleda predmete veštačenja pred organom postupka osim:

- ako su za veštačenje potrebna dugotrajna ispitivanja
- ako se ispitivanja obavljaju u ustanovama ili državnom organu
- ako to traže razlozi morala

► Rukovođenje veštačenjem – organ postupka - dužan da se stara o pravilnoj primeni procesnih odredaba i da veštaku obezbedi punu slobodu u stručnom radu - ne sme neposredno da se meša u samo istraživanje veštaka

- pokazivanje veštaku predmeta veštačenja
- postavljanje pitanja veštaku i traženje potrebnih objašnjenja radi otklanjanja nejasnoća i nedostataka u nalazu i mišljenju veštaka
- obezbeđenje materije koja se veštači za eventualna dodatna veštačenja
- određivanju dela materije koja se prvobitno stavlja veštaku na raspolaganje za analizu

► **Nalaz i mišljenje veštaka**

- **Nalaz** - sadrži konstataciju činjenica koje je veštak opazio i ispitivanjem utvrdio a značajne su za postupak
- **Mišljenje** - stručni stav o konstatovanim činjenicama, objašnjenje utvrđenih činjenica i njihovih međusobnih odnosa, rešenje postavljenog zadatka i odgovor na postavljena pitanja sadržana u naredbi za veštačenje
- **Pravilo** - nalaz i mišljenje daju se *usmeno pred organom postupka* i odmah unese u zapisnik
 - usmeno izjašnjavanje (jednostavnija veštačenja) – veštačenje se obavljeno pred organom postupka
- Veštaku se može odobriti da podnese *pisani nalaz i mišljenje* u roku koji odredi organ postupka
 - Pisani nalaz i mišljenje uvek se podnose kada je veštačenje povereno državnom organu ili stručnoj ustanovi
- Sadržina zapisnika o veštačenju ili pisanog nalaza i mišljenja
 - ko je izvršio veštačenje, zanimanje, stručna sprema i specijalnost veštaka, imena i svojstvo lica koja su prisustvovala veštačenju, utvrđene činjenice i stručno mišljenje o utvrđenim činjenicama
- Organ postupka može, po potrebi, tražiti od veštaka ili stručne ustanove, odnosno državnog organa, objašnjenje u pogledu datog nalaza i mišljenja
- Ako je veštak pre glavnog pretresa pripremio pismeno svoj nalaz i mišljenje, može mu se dozvoliti da ga pročita, a nakon njegovog ispitivanja taj pismeni sastav priložiće se zapisniku o glavnom pretresu.

► **Dokazna vrednost veštačenja**

- Krivični sud vrši ocenu veštakovog nalaza i mišljenja po opštim pravilima za ocenu dokaza - po slobodnom sudijskom uverenju, pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima
- Stručno znanje veštaka koje sud ne poseduje otvara pitanje realne mogućnosti suda da pravilno oceni dokaznu vrednost nalaza i mišljenja
 - Pojedini autori zastupaju stav da je u ovim slučajevima sudija samo „presuđivač“, a nauka preko veštaka postaje sudija u oblasti činjenica
 - Drugi autori smatraju da i ovde moraju važiti opšta pravila za ocenu dokaza

► **Postupak ocene nalaza i mišljenja**

- da li je veštak ostao u okvirima zadatka koji mu je poveren
- da li je ostao u granicama struke ili veštine
- da li su ispitivanja zasnovana na objektivnim činjenicama
- da li postoje okolnosti koje protivreče nalazu
- ocena da li je veštak imao dovoljno materijala za ispitivanje, da li su metode veštaka opštepriznate i usvojene, ima li protivrečnosti u samom nalazu

► Nedostaci u nalazu i mišljenju veštaka

► Ponovno vještačenje

- Kad je za vještačenje određeno više vještaka, a podaci u njihovom nalazu se bitno razilaze ili ako je njihov nalaz nejasan, nepotpun ili u protivrječnosti sam sa sobom ili sa izviđenim okolnostima, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, vještačenje će se obnoviti sa drugim vještacima
 - Da li je nalaz nejasan zavisi od stava suda - nalaz može biti takav da ga stručnjak razume, ali da je izložen tako da nema jasan, jednoznačan smisao za organ postupka i stranke
 - Nalaz je nepotpun ako ne sadrži odgovore na sva pitanja, ali i kada svi odgovori veštaka nemaju obrazloženje
 - Protivrečnosti u nalazu moraju biti takve da se zbog njihovog postojanja nalaz ne može upotrebiti za stvaranje mišljenja, odnosno da sam ne može biti pouzdan osnov utvrđivanja činjenica

► Dopunsko vještačenje

- Ako u mišljenju vještaka ima protivrječnosti ili nedostataka ili se pojavi osnovana sumnja u tačnost datog mišljenja, a ti se nedostaci ili sumnja ne mogu otkloniti ponovnim saslušanjem vještaka, zatražiće se mišljenje drugih vještaka ili će se preduzeti novo vještačenje sa drugim vještacima
 - Mišljenje je nejasno ako se ne može sa sigurnošću utvrditi šta je veštak zaključio
 - Protivrečnosti u samom mišljenju (unutrašnja protivrečnost)
 - Mišljenja međusobno protivrečna (spoljne protivrečnosti)
 - Nedostaci mišljenja mogu biti
 - Kvantitativni - mišljenje nije obuhvatilo sva pitanja na koja je veštak trebalo da da mišljenje
 - Kvalitativni - mišljenje nije u svim elementima odgovorilo na postavljeno pitanje

➤ **Posebni slučajevi veštačenja – izričito propisani i detaljnije regulisani ZKP-om**

- Pregled, obdukcija i ekshumacija leša (čl. 147-150. ZKP)
- Toksikološko veštačenje (čl. 151. ZKP)
- Veštačenje telesnih povreda (čl. 152. ZKP)
- Psihijatrijsko veštačenje (čl. 153. ZKP)
- Veštačenje poslovnih knjiga (čl. 155. ZKP)